

УДК 811.42.111
DOI <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2020-2-8>

ПРОТОТИПНА КОГНІТИВНА МОДЕЛЬ ПРЕДМЕТНОЇ СИТУАЦІЇ СТАЛОСТІ (SUSTAINABILITY)

Гошилик Н. С.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови та літератури
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
вул. Чорновола, 57, Івано-Франківськ, Україна
orcid.org/0000-0002-9053-1379
ngoshylyk@gmail.com*

Ключові слова: сталій розвиток, когнітивна моделювання, фреймова семантика, буттєві схеми.

У статті побудовано прототипну когнітивну модель предметної ситуації сталості у вигляді фрейму, що реконструйований шляхом когнітивної інтерпретації семантики слів із коренем *sustainability*. Дослідження проведено на основі аналізу англійськомовних тлумачних словників та тезаурусів, окрім того, взято до уваги ілюстративний матеріал до аналізованих лексем із цих джерел.

Сталий розвиток, сталість в усіх сферах життєдіяльності стали глобальними та парадигмальними у ХХІ ст. Для коректного розуміння цього поняття, потенційного комплексного його аналізу в різних типах дискурсу необхідно провести аналіз номінативних одиниць-вербалізаторів. У дослідженні проведено корпусний розгляд частотності використання відповідних іменника (*sustainability*), прикметника (*sustainable*), дієприкметника доконаного виду (*sustained*) та дієслова (*to sustain*) в корпусах сучасної англійської мови COCA, NOW, GloWbE. Аналіз дефініцій у тлумачних словниках та тезаурусах англійської мови дав змогу виявити компоненти (слоти) фрейму ситуації сталості, які вказують на суб'єкт дії, дію, об'єкт та час дії, суб'єкт оцінювання та наслідок дії. Також бралися до уваги втілення сталості у прикладах у відповідних словниках та тезаурусах. Предметна ситуація сталості представлена в англійськомовній картині світу через стан об'єкта протягом визначеної тривалості, а також дії певного суб'єкта, які мають певні наслідки в майбутньому. Наслідки дії передбачають її оцінювання, адже можуть бути позитивними чи негативними, а отже, імпліцитним у прототипній ситуації є суб'єкт оцінювання. У статті визначено відношення між елементами фреймової структури прототипної когнітивної моделі ситуації сталості. Виділені фрейми постають у вигляді буттєвих схем: предметний фрейм (кваліфікативна схема, темпоральна схема, локативна схема), посесивний фрейм (схема власності, схема партитивності, схема інклюзивності), акціональний фрейм (схема дії).

PROTOTYPE COGNITIVE MODEL OF THE REFERENTIAL SITUATION OF SUSTAINABILITY

Goshylyk N. S.

*Ph.D. in Linguistics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Philology
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Chornovola str., 57, Ivano-Frankivsk, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9053-1379
ngoshylyk@gmail.com*

Key words: *sustainable development, cognitive modelling, frame semantics, being schemas.*

The article suggests a prototype cognitive model of the referential situation of sustainability reconstructed as a frame by means of the cognitive interpretation of the semantics of the lexemes with the sustainability stem. The research is based on the analysis of the English dictionaries and thesauruses, moreover, the illustrative examples of these dictionaries have been also considered.

Sustainability and sustainable development have reached global importance and became paradigmatic in the 21 c. To understand these notions correctly, potentially provide its comprehensive analysis in various discourses, it's necessary to give a linguistic overview of the lexical units verbalizing sustainability. This article suggests the corpus-based analysis of the frequency usage of the noun sustainability, adjective sustainable, past participle form sustained and the verb to sustain. COCA, NOW, GloWbE were taken into account. The analysis of the lexemes' definitions in English dictionaries and thesauruses allowed to single out the components of the frame of sustainability (slots, which indicate the doer of the action, action, object and time of the action, the subject of the assessment and the consequence of the action. The usage-based embodiment of sustainability was exemplified by the illustrations from the thesauruses under consideration. The referential situation of sustainability is represented in the English language by means of the state of the object in the course of definite duration and through the actions of a certain agent of the action with certain consequences in future. The consequences of the action presuppose its assessment, whereas they may be of a positive or negative character with the agent of the assessment being possibly implicit. The article determines the relations between the elements of the cognitive model frame of the referential situation of sustainability. The singled out frames are being schemas: Thing frame (the qualitative schema, temporative schema, locative schema), Possession frame (the ownership schema, part-whole schema, inclusion schema), and Action frame (the state/process schema).

Постановка проблеми. У кінці ХХ ст. постала потреба нової парадигми, яка б змогла об'єднати різні аспекти життєдіяльності людини та утвердити нові орієнтири для розвитку держав. Такою світовою парадигмою стала *sustainability* (сміючість, сталість; стабільність; збалансованість, гармонійність; невичерпність; підтримний розвиток, підтримність, самопідтримність; екорациональність) [1]. Найбільш прийнятним та вживаним в українському дискурсі є термін сталість/ сталий, хоча дискусії стосовно коректного номінування тривають і досі.

Метою цього дослідження є побудова прототипної когнітивної моделі предметної ситуації сталості. Іменем аналізованого концепту є номінація *sustainability*, яка інкорпорує омовлені аспекти реальних ситуацій спілкування. Окрім власне іменникової номінації, проаналізуємо прикметник *sustainable* та дієприкметний *sustained*, який, як свідчить аналіз словникових дефініцій, використовуються для експлікування *sustainability*.

Виклад основного матеріалу. Етимологія терміна показує, що основою стало французьке *sostenir* (XIII ст.) – тримати, виносити, давати під-

тримку, латинське *sustinere* – тримати, тримати у вертикальному положенні і т.д. Значення *продовжувати певну дію* набуває слово у XIV ст. Тоді ж значення слова розширюється і до семи *продовжувати без повної чи часткової втрати* [8].

Зріз сучасного використання англійськомовних номінацій проведемо на основі аналізу сучасних корпусів англійської мови: COCA – Corpus of Contemporary American English (1 млрд слів, 1990–2019), NOW – New on the Web (11, 4 млрд, 2010 – оновлюється щодня), GloWbE – Global Web-Based English (1, 9 млрд, 2012–2013).

Огляд частотності використання цих номінацій у корпусах англійської мови американського варіанту показує такий розподіл:

	COCA	NOW	GloWbE
<i>Sustainability</i>	6890	199330	33239
<i>Sustainable</i>	16366	518867	85495
<i>Sustained</i>	14150	276622	31892
<i>To sustain</i>	22348	363602	411693

Отже, найчастотнішим є дієслово *to sustain* (до уваги бралися усі форми використання дієслова), прикметник *sustainable*, а найменш частотним є іменник *sustainability*, що підтверджує потребу проаналізувати усі вибрані номінації цілісно задля реконструювання прототипної когнітивної моделі предметної ситуації сталості. Для цього проаналізуємо дефініції визначених лексем на основі тлумачних словників англійської мови.

Sustainability 1. the quality of being able to continue over a period of time (*здатність продовжуватися протягом періоду певного часу* – тут і далі переклад власний) [2] 2. the use of natural products and energy in a way that does not harm the environment (*використання природних ресурсів та енергії без шкоди навколишньому середовищу*); [9] 3. the ability to be sustained, supported, upheld, or confirmed (*можливість підтримуватися, підкріплюватися, посилюватися або утверджуватися*); Environmental Science. the quality of not being harmful to the environment or depleting natural resources, and thereby supporting long-term ecological balance (*науки про навколишнє середовище. здатність не завдавати шкоди навколишньому середовищу або виснажувати природні ресурси, і тим самим підтримувати довгостроковий екологічний баланс*) [10] 4. Economics. the ability to be sustained, without causing problems such as inflation (*економіка. здатність підтримуватися, не викликаючи таких проблем, як інфляція*); ecology (of economic development, energy sources, etc) the ability to be maintained at a steady level without exhausting natural resources or causing severe ecological damage (*екологія (економічний розвиток, джерела енергії тощо). здатність підтримуватись на стабільному рівні без висна-*

ження природних ресурсів або заподіяння серйозної екологічної шкоди) [3] 5. the ability of something to continue for a long time at the same level; the use of methods that do not harm the environment (*здатність чогось тривалий час тривати на тому ж рівні; використання методів, що не завдають шкоди навколишньому середовищу*) [6].

Розглянуті дефініції дають змогу визначити такі лексико-семантичні варіанти іменника *sustainability*:

ЛСВ 1 – здатність продовжуватися протягом певного періоду часу (*the quality of being able to continue over a period of time*);

ЛСВ 2 – використання природних ресурсів та енергії у спосіб, який не приносить шкоди навколишньому середовищу (*the use of natural products and energy in a way that does not harm the environment*);

ЛСВ 3 – здатність утримуватися на постійному рівні без виснаження природних ресурсів чи спричинення значної екологічної шкоди (*the ability to be maintained at a steady level without exhausting natural resources or causing severe ecological damage*);

ЛСВ 4 – здатність чогось продовжуватися тривалий час на тому самому рівні (*the ability of something to continue for a long time at the same level*);

ЛСВ 5 – використання методів, які не шкодять навколишньому середовищу (*the use of methods that do not harm the environment*).

Виділені значення показують, що *sustainability* передбачає дію, яка або має певні характеристики (*being able, ability*), як у ЛСВ 1, ЛСВ 4, або певні дії з іншими об'єктами (*to continue, the use of natural products and energy*), як у ЛСВ 1 та ЛСВ 2, які відповідають визначеним параметрам (*do not harm the environment, without exhausting natural resources or causing severe ecological damage*), як у ЛСВ 2, 3 і 4.

Усі словникові дефініції показують, що фрейм ситуації сталості буде містити слот₁ – ХТОСЬ (суб'єкт дії/ агенс) та слот₂ – ДІЯ.

Окремим слотом варто виділити навколишнє середовище з його природними складовими частинами, яке постає як об'єкт дії (*of natural products and energy*) та (*harm the environment*), тобто виокремлюємо слот₃ – ОБ'ЄКТ ДІЇ. Окрім того, в дефініціях виокремлюємо одну із ключових характеристик аналізованого терміну – шкоди докільню, використання ресурсів (*harm the environment, exhausting natural resources, ecological damage*). А отже, додається слот₄ – НАСЛІДОК ДІЇ. Це суб'єктивне поняття, а отже, передбачає іншого суб'єкта проведення такої оцінки, який може співпадати або не співпадати з суб'єктом дії. Тобто суб'єкт оцінювання може визначатися як слот_{1a}.

Проаналізовані ЛСВ також визначають слот, ТОДІ, який актуалізує часову референцію та показує, у якому проміжку функціонує поняття.

Узагальнено отриману інформацію щодо складників та характеристик ситуації сталості у фреймі, що в термінах теорії С.А. Жаботинської [11] є концептуальною міжфреймовою мережею, яка складається з акціонального й предметного базових фреймів.

Далі проаналізуємо дефініції прикметника та дієприкметника.

Sustainable 1. able to continue over a period of time (здатний продовжуватися протягом певного періоду часу); causing little or no damage to the environment and therefore able to continue for a long time (який не завдає жодної або незначну шкоду навколишньому середовищу і тому здатний тривати довгий час); able to be maintained or continued (здатний підтримуватися чи продовжуватися); able to continue at the same level for a period of time (здатний продовжуватися на тому ж рівні протягом певного періоду часу); using methods that do not harm the environment so that natural resources are still available in the future (що використовує методи, які не завдають шкоди навколишньому середовищу, щоб природні ресурси були доступні в майбутньому) [2]; 2. capable of being sustained (здатний бути сталим, стійким); of, relating to, or being a method of harvesting or using a resource so that the resource is not depleted or permanently damaged (стосуватися, або бути методом збирання або використання ресурсу, щоб ресурс не виснажився або не був назавжди пошкоджений); of or relating to a lifestyle involving the use of sustainable methods (який має відношення до способу життя, що передбачає використання стійких методів) [7]; 3. capable of being supported or upheld, as by having its weight borne from below (який може підтримуватися або триматися, як за рахунок ваги, що переноситься знизу); pertaining to a system that maintains its own viability by using techniques that allow for continual reuse (який стосується системи, що підтримує власну життєздатність, використовуючи методи, що дозволяють постійно використовувати їх); able to be maintained or kept going, as an action or process (який може підтримувати чи продовжувати діяти, як дію чи процес); able to be confirmed or upheld (який може бути підтвердженим чи підтриманим); able to be supported as with the basic necessities or sufficient funds (який може бути підтриманим з базовими потребами чи достатніми ресурсами) [10]; 4. capable of being sustained (який може бути підтриманим); (of economic development, energy sources, etc) capable of being maintained at a steady level without exhausting natural resources or causing severe ecological damage ((про розвиток економіки, ресурсів енергії і т.д.) який здатен бути утриманим на стабільному рівні

без виснаження природних ресурсів чи спричинення важкої екологічної шкоди); (of economic growth) non-inflationary ((про економічний ріст) без інфляції) [3]; 5. able to continue without causing damage to the environment (здатний продовжуватися, не завдаючи шкоди навколишньому середовищу); able to continue for a long time (здатний тривати довгий час) [5]; 6. capable of continuing for a long time at the same level; using methods that do not harm the environment (здатний продовжуватися тривалий час на тому самому рівні; з використанням методів, які не завдають шкоди навколишньому середовищу) [6].

Sustained 1. continuing for a long time (який триває довгий час); determined (визначений) [2]; 2. maintained at length without interruption or weakening (підтриманий протягом певної тривалості без перешкод чи послаблення) [7]; 3. continuing for a long time (який триває довгий час) [5]; 4. continuing at the same level or rate for a long time (який триває на тому самому рівні чи в тому самому обсязі довгий час) [7].

На основі цих дефініцій виділимо такі лексико-семантичні варіанти є такими:

ЛСВ 1 – здатний тривати протягом певного періоду часу (*able to continue over a period of time*);

ЛСВ 2 – який не завдає жодної або незначну шкоду навколишньому середовищу і тому здатен тривати довгий час (*causing little or no damage to the environment and therefore able to continue for a long time*);

ЛСВ 3 – який може бути підтриманим базовими потребами чи достатньою кількістю коштів/ засобів (*able to be supported as with the basic necessities or sufficient funds*);

ЛСВ 4 – здатний тривати протягом певного періоду часу на тому самому рівні (*capable of continuing for a long time at the same level*);

ЛСВ 5 – який використовує методи, що не наносять шкоду навколишньому середовищу (*using methods that do not harm the environment*).

У наведених ЛСВ окрім визначених слотів ХТОСЬ, ОБ'ЄКТ ДІЇ, НАСЛІДОК ДІЇ та ТОДІ, актуалізовані слоти МАЄ і ЗАСОБИ, які можуть бути достатніми, базовими для суб'єкта.

Проведемо дефініційний аналіз дієслова *to sustain*:

1. to cause or allow something to continue for a period of time (викликати або дозволити щось продовжуватись протягом певного періоду); to keep alive (підтримувати живим); to suffer or experience, especially damage or loss (страждати або переживати, особливо пошкодження або втрату); to support emotionally (підтримувати емоційно) [2]; 2. to make something continue to exist or happen for a period of time (змусити щось продовжувати існувати або відбуватися протягом

певного періоду); to suffer damage, an injury, or loss of money (зазнати шкоди, травми або втрати грошей); if food or drink sustains a person, animal, or plant, it makes them able to continue living (якщо їжа або напої підтримують людину, тварину чи рослину, це робить їх здатними продовжувати життя); to make someone feel strong and hopeful (змусити когось почуватися сильним та з надією); to hold up the weight of something (витримати вагу чогось); to support an idea or argument, or prove that it is right (підтримати ідею чи аргумент або довести, що це правильно) [5]; 3. to provide the conditions in which something can happen or exist (забезпечити умови, у яких щось може статися або існувати); to give someone strength, energy, or hope (дати комусь силу, енергію чи надію); to support or prove an idea, statement, theory etc (підтримати чи довести ідею, твердження, теорію тощо); to agree that a decision, law etc is based on good legal principles (погодитись, що рішення, закон тощо засновані на належних правових принципах); to experience loss, injury, damage etc (зазнати втрат, травм, збитків тощо) [6]; 4. to hold up under; withstand (не витримувати; витримати); to undergo (an injury, loss, etc); suffer (зазнати (травми, втрати тощо); страждати); to maintain or prolong (підтримувати або продовжувати); to support physically from below (підтримувати фізично знизу); to provide for or give support to, esp by supplying necessities (забезпечувати або надавати підтримку, особливо поставляючи необхідні речі); to keep up the vitality or courage of (підтримувати життєву силу чи мужність); to uphold or affirm the justice or validity of (підтримувати чи підтверджувати справедливість чи валідність); to establish the truth of; confirm (встановити істину; підтвердити) [3]; 5. to give support or relief to (надати підтримку або полегшення); to supply with sustenance (забезпечити існування); keep up, prolong (не відставати, продовжувати); to support the weight of, to carry or withstand (a weight or pressure) (витримувати вагу, переносити або витримувати (вагу або тиск)); to buoy up (підняти); to bear up under (виперніти); suffer, undergo (страждати, зазнати); to support as true, legal, or just (підтримувати як справжню, легальну чи справедливу); to allow or admit as valid (дозволити чи визнати дійсним); to support by adequate proof, confirm (підтримати належним доказом, підтвердити) [7].

На основі цих дефініцій виділимо такі лексико-семантичні варіанти є такими:

ЛСВ 1 – to continue for a period of time (продовжуватися протягом певного періоду часу);

ЛСВ 2 – to keep alive (підтримувати живим);

ЛСВ 3 – to support physically (підтримувати фізично);

ЛСВ 4 – to suffer damage, an injury, or loss of money (зазнати шкоди, травми або втрати грошей)

ЛСВ 5 – to support emotionally (підтримувати емоційно);

ЛСВ 6 – to support an idea or argument, or prove that it is right (підтримати ідею чи аргумент або довести, що це правильно).

У наведених ЛСВ визначаємо слоти ХТОСЬ, ОБ'ЄКТ ДІЇ, НАСЛІДОК ДІЇ та ТОДІ.

Отже, виділені фрейми постають у вигляді таких буттєвих схем:

1. Предметний фрейм:

– Кваліфікативна схема ХТОСЬ/ЩОСЬ є ТАКИМ (якість) – *It also addresses the negative implications of the sharp decline in birthrates for **fiscal sustainability**, economic growth, and social cohesion. Try to buy wood that you know has come from a **sustainable source**.*

– Темпоральна схема ХТОСЬ/ЩОСЬ є ТОДІ (час) – *The creation of an efficient and **sustainable transport system** is critical to the **long-term future** of London.*

– Локативна схема ХТОСЬ/ЩОСЬ є ТАМ (місце) – *The omnipresent qualities of metanarrative can perhaps be seen in how we **approach sustainability**.*

2. Посесивний фрейм:

– Схема власності ХТОСЬ/ЩОСЬ має ЩОСЬ – *Results identify cropping system, area under cultivation, consumption requirements and crop prices as important **determinants of sustainability**.*

– Схема партитивності ХТОСЬ/ЩОСЬ-ціле має ЩОСЬ-частину – *The fundamental issue for Canada is the **sustainability of American economic growth**.*

– Схема інклюзивності ХТОСЬ/ЩОСЬ вміст має ЩОСЬ-контейнер – *This gives it a lead in **research into sustainability** and responsible design.*

3. Акціональний фрейм:

– Схема дії ХТОСЬ/ЩОСЬ діє на ЩОСЬ – *Considering cost is vital to achieving **long-term sustainability** (sustainability acts for a long time); The company **has sustained heavy financial losses** this year.*

Висновки. Отже, проведений аналіз дав змогу виявити особливості втілення предметної ситуації сталості у вигляді багатоконпонентної когнітивної моделі. Визначено, що в аналізованому мовному матеріалі представлені фрейми, які вказують на компоненти предметної ситуації сталості та дають змогу показати взаємодію між виділеними слотами. Лексичне наповнення фрейму на основі лексико-синтаксичних конструкцій, дібраних зі словників та тезаурусів англійської мови, може стати основою для подальшої реконструкції дискурсивного втілення сталості в англійській мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Англійсько-українські словники. URL: <https://e2u.org.ua/>.
2. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>.
3. Collins Dictionary. URL: <https://collinsdictionary.com/>.
4. Corpora of the English Language, The. URL: <https://www.english-corpora.org/>.
5. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/>.
6. Macmillan Dictionary. URL: <https://www.macmillandictionary.com/>.
7. Merriam Webser's Online Dictionary. URL: <http://www.m-w.com>.
8. Online Etymology Dictionariy. URL: <http://www.etymonline.com>.
9. Oxford Advanced Learner's Dictionary. URL: <http://www.oxfordadvancedlearnersdictionary.com>.
10. The Dictionary. URL: <https://www.dictionary.com/>.
11. Zhabotynska, S.A. Principles of building conceptual models for thesaurus dictionaries. *Cognition, communication, discourse. International On-line journal*, 1. 2010. 75–92.

REFERENCES

1. Anglo-Ukrainiski Slovnyky. URL: <https://e2u.org.ua/>
2. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
3. Collins Dictionary. URL: <https://collinsdictionary.com/>
4. Corpora of the English Language, The. URL: <https://www.english-corpora.org/>
5. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/>
6. Macmillan Dictionary. URL: <https://www.macmillandictionary.com/>
7. Merriam Webser's Online Dictionary. URL: <http://www.m-w.com>
8. Online Etymology Dictionariy. URL: <http://www.etymonline.com>
9. Oxford Advanced Learner's Dictionary. URL: <http://www.oxfordadvancedlearnersdictionary.com>
10. The Dictionary. URL: <https://www.dictionary.com/>
11. Zhabotynska, S.A. (2010) Principles of building conceptual models for thesaurus dictionaries. *Cognition, communication, discourse. International On-line journal*. Vol. 1. P. 75–92.